What Does the Bible Say about the Exodus from Egypt *After* the Exodus?

Marty Lockshin

Torah in Motion, Elul 2022

The Torah about the Exodus *Before* the Exodus

Genesis 15

וַיּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תִּדַע כִּי גֵר יִהְיֵה זַרְעֲרָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעַבָּדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְגַם אֵת הַגּוֹי אֲשֵׁר יַעַבֹדוּ דָּן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בָּרְכֵשׁ גָּדוֹל. וְאַתָּה תָּבוֹא אַל אַבֹּתֵיךָ בִּשָּׁלוֹם תִּקָבֵר בָּשִּׁיבָה טוֹבָה. וְדוֹר רְבִיעִי ַיַשׁוּבוּ הֵנָּה . . .

God said to Abram, "Know well that your offspring shall be strangers in a land not theirs, and they shall be enslaved and oppressed four hundred years; but I will execute judgment on the nation they shall serve, and in the end, they shall go free with great wealth. As for you, you shall go to your ancestors in peace; you shall be buried at a ripe old age. And the fourth generation shall return here

What Did God Not Tell Abram?

Abarbanel on Genesis 15

ואחרי ההודאה שגלות מצרים היה בהשגחה ובגזרה אלהית לא ימלט משנאמר אם (1) שהיה עונש על חטא שעשה אברהם או זרעו. ואם חטא שעיה הגלות גזור לא על צד (2) שיהיה הגלות גזור לא על צד העונש ולא מפני חטא כ"א בסבה אחרת שראתה החכמה האלהית.

והנני מבאר פה מה שדעתי נוטה בכל אחד מדרכי הדעות האלה . . . After the announcement that the captivity in Egypt was caused by Providence, by a divine decree, there are only two possibilities: (1) that it was punishment for some sin done by Abraham or his descendants; or (2) that this captivity was not punishment for a sin, but resulted from some other purpose that the Divine Wisdom had.

Now I will explain my understanding of this text according to each of these approaches...

Do we hear about this any more in Genesis?

Rashbam commentary Gen 37:2

- אלה תולדות יעקב . . יוסף בן שבע עשרה שנה ונתקנאו בו אחיו, . . . ונתגלגל הדבר שיוסף הורד מצרימה, . . . ושלח יוסף בשביל אביו וביתו
- "These are the *toledot* of Jacob . . . Joseph was seventeen years old," and his brothers were jealous of him...
- As the events unfolded, "Joseph was taken down to Egypt" (Genesis 39:1) . . . Joseph then sent for his father and household,

Did the family understand what was happening?

What Did Yosef Understand (and was he right)?

Genesis 45

וְעַתָּה אַל תִּעָצְבוּ וְאַל יִחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי מְכַרְתֶּם אֹתִי הֵנָּה **כִּי לְמִחְיָה** שְׁלָחַנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם.

כִּי זֶה שְׁנָתַיִם הָרָעָב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ וְעוֹד חָמֵשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין חָרִישׁ וְקָצִיר.

וַיִּשְׁלָחֵנִי אֱלֹהִים לִפְנֵיכֶם לֲשׂוּם לָכֶם שְׁאֵרִית בָּאָרֶץ וּלְהַחֲיוֹת לָכֶם לִפְלֵיטָה גִּדֹלָה.

וְעַתָּה לֹא אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הֵנָּה כִּי הָאֱלֹהִים Now, do not be distressed or reproach yourselves because you sold me hither; it was to save life that God sent me ahead of you.

It is now two years that there has been famine in the land, and there are still five years to come in which there shall be no yield from tilling.

God sent me ahead of you to ensure your survival on earth, and to save your lives in an extraordinary deliverance.

So, it was not you who sent me here, but God

Genesis 50

וְאַתֶּם חֲשַׁבְתָּם עָלֵי רָעָה אֱלֹהִים חֲשָׁבָהּ לְטֹבָה לְמַעַן עֲשׂה כַּיּוֹם הַזֶּה לְהַחֲיֹת עַם רַב Although you intended me harm, God intended it for good, so as to bring about the present result—the survival of many people.

The Torah After the Exodus: Theory 1

וְהַגַּדְתָּ לְבִנְךָּ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עְשָׂה הי לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם (שמות יג)

NJPS: And you shall explain to your child on that day, 'It is because of what the LORD did for me when I went free from Egypt.'

Everett Fox: And you are to tell your child on that day, saying: It is because of what YHWH did for me, when I went out of Egypt.

King James Version: And thou shalt shew thy son in that day, saying, This is done because of that which the Lord did unto me when I came forth out of Egypt.

New International Version: On that day tell your son, 'I do this because of what the LORD did for me when I came out of Egypt.'

וְהַגַּדְתָּ לְבִנְךָּ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה׳ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם (שמות יג)

רשב"ם: בעבור זה – שעשה י"י לי ניסים במצרים אני עובד עבודה הזאת.

אבן עזרא: אמר רבי מרינוס: פירוש בעבור זה ראוי להיותו: זה בעבור שעשה י״י לי. . . ולפי דעתי: . . . איך נהפוך דברי אלהים חיים! וטעם הפסוק הפך מחשבתו, כי אין אנו אוכלים המצות בעבור האותות שעשה השם במצרים. רק פירוש בעבור זה – בעבור זאת העבודה, . . . והטעם: כי לא הוציאנו ממצרים רק לעבדו,

רש"י: בעבור זה – בעבור שאקיים מצוותיו, כגון פסח ומצה ומרור הללו. עשה י״י לי

The Torah After the Exodus: Theory 2

Deuteronomy 4

וְאֶתְכֶם לָקַח ה' וַיּוֹצְא אֶתְכֶם מִכּוּר הַבַּרְזֶל מִמִּצְרָיִם לִהְיוֹת לוֹ לְעַם נַחֲלָה כַּיּוֹם הַזָּה: לְעַם נַחֲלָה כַּיּוֹם הַזָּה: You the LORD took and brought out of **Egypt, that iron blast furnace**, to be His very own people, as is now the case.

Keli Yeqar commentary (17th century Poland, Shlomo Ephraim from Lonshitz)

ואתכם לקח מכור הברזל המנקה הכסף מכל סיג ופסולת עד שיהיה נקי וזך ברה כחמה כך נזדכך חומר שלכם בעינוי מצרים עד שנעשה ברור כשמש.

"Brought you out of the ironsmelting furnace" which refines the metal and removes any dross or any impurities so that it becomes clean, pure, and as bright as sunshine. So your material was purified by the Egyptian enslavement until it became as bright as sunshine.

Deuteronomy 5

ָשָׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁן . . . שֵׁשְׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתְ כָּל מְלַאכְתָּך: וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שֲבָת לַה' אֶלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׁה כָל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְּךְ וּבִתֶּךְ וְעַבְּדְּרְ וַאֲמָתְךְּ . . לְמַעַן יָנוּחַ עַבְּדְרְ וַאֲמָתְךְּ **כְּמוֹר**ָ: וְזְכַרְתָּ כִּי עֶבֶּד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרֵיִם וַיִּצְאֲרָ ה' אֱלֹהֶיךָ מִשְּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבְזְרֹעֵ נְטוּיָה עַל כֵּן צִוְּךָ ה' ֹאֵלֹהֵירְ לַעֲשׁוֹת אֶת יוֹם הַשְּׁבָּת:

Observe the sabbath day and keep it holy . . . Six days you shall labour and do all your work, but the seventh day is a sabbath of the LORD your God; you shall not do any work—you, your son or your daughter, your male or female slave. . . so that your male and female slave may rest as you do. Remember that you were a slave in the land of Egypt and the LORD your God freed you from there with a mighty hand and an outstretched arm; therefore the LORD your God has commanded you to observe the sabbath day.

Exodus 22

(כ) וְגֵר לֹא תוֹנֵה וְלֹא תִלְחָצֵנּוּ כִּי (כא) בּרִים הַיִּיתֵם בָּאֶרֶץ מִצְרָיִם: (כב) :כָּל אַלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תִעַנּוּן אָם עַנֵּה תִעַנֵּה אֹתוֹ כִּי אָם צַעֹק ַיִּצְעַק אֵלַי שָׁמֹעַ אֱשָׁמַע צַעֲקָתוֹ: (כג) וְחָרָה אַפִּי וְהָרַגְתִּי אֶתְכֶם בַּחָרֵב וְהָיוּ נִשֵּׁיכֵם אַלְמָנוֹת וּבְנֵיכֶם יִתֹמִים:

Do not mistreat or oppress a foreigner, for you were foreigners in Egypt. Do not take advantage of the widow or the orphan. If you do and they cry out to me, I will certainly hear their cry. My anger will be aroused, and I will kill you with the sword; your wives will become widows and your children orphans.

Ramban Exodus 22

לא הוכשרו כל הגרים בעבור היותנו גרים בארץ זמן . . . והנכון בעיני כי יאמר לא תונה הגר ולא תלחצנו – ותחשוב שאין לו מציל מידך, כי אתה ידעת שהייתם גרים במצרים וראיתי את הלחץ אשר מצרים לוחצים שמות ג׳:ט׳) אתכם ועשיתי בהם) נקמה, כי אני רואה דמעת העשוקים אשר אין להם מנחם ומיד עושקיהם כח (קהלת ד':א'), ואני מציל כל אדם מיד חזק ממנו.

There is no reason why all strangers should become "kosher" just because we were once strangers in Egypt! . . . . The correct interpretation appears to me to be: "Do not wrong or oppress a stranger, thinking, as you might, that none can deliver him out of your hand; for you know that you were strangers in the land of Egypt and "I saw the oppression wherewith the Egyptians oppressed you," and I avenged your cause on them, because I behold "the tears of those who are oppressed and have no comforter, and their oppressors are powerful," and I deliver each one from those who are stronger

Ramban Exodus 22 (cont.)

וכן האלמנה והיתום לא תענו כי אשמע צעקתם, שכל אלה אינם בוטחים בנפשם, ועלי יבטחו. ובפסוק האחר הוסיף טעם: ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים (שמות כ״ג:ט״), כלומר ידעתם כי כֹל גר נפשו שפלה עליו, והוא נאנח וצועק ועיניו תמיד אל י״י,

Likewise you shall not afflict the widow and the orphan (22:21), for I will hear their cry (22:22), for all these people do not rely upon themselves but trust in Me." And another verse added this reason: for you know the soul of a stranger, seeing that you were strangers in the land of Egypt. That is to say, you know that all strangers feel depressed, and are always sighing and crying, and their eyes are always directed towards God . . .

Ramban Exodus 22 (cont.)

וירחם עליו כאשר רחם עליכם, כמו שכתוב: ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויצעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה שמות ב׳:כֹּ״ג) – כלומר לא (שמות ב׳:בֹּ״ג) **בזכותם**, רק שריחם עליהם מן העבודה.

Therefore God will have mercy on them even as God showed mercy to you, just as it is written, and the children of Israel sighed under the bondage, and they cried, and their cry for help from the bondage came up to God (2:23), meaning that God had mercy on them **not** because of their merits, but only on account of the bondage [and likewise He has mercy on all who are oppressed].

Ramban (later in that same chapter)

ויבא כענין הזה בכתובים רבים, כגון שנאמר: אל תגזול דל כי דל הוא ואל תדכא עני בשער כי ה' יריב ריבם וגו׳ (משלי כ״ב כ״ב-כ"ג) . . . וכן אמר: ובשדה יתומים אל תבא כי גואלם חזק (משלי כ"ג:י'-י"א) – י"י צבאות שמו, . . . וקרוב יותר מכל אדם.

There are many verses that make the same point. For example, "Do not rob the wretched because they are wretched; do not crush the poor in the gate; for the LORD will take up their cause." . . . Similarly, the verse, "do not encroach upon the field of orphans, for they have a mighty Kinsman," named the Lord of Hosts.... who is closer to them than [the relatives of] other people.

Support for Ramban's understanding (Deut 24)

לא תַטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יָתוֹם וְלא תַחֲבֹל בֶּגֶד אַלְמָנָה. You shall not subvert the rights of the stranger or the orphan; you shall not take a widow's garment in pawn.

וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדְּךָ ה' אֶ-לֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לַעֲשׂוֹת אֶת הַדָּבָר הַזֵּה Remember that you were a slave in Egypt and that the LORD your God redeemed you from there; therefore do I enjoin you to observe this commandment.

Ramban on Deut 24

וזכרת כי עבד היית – **על מנת כן פדיתיך, לשמור חוקותי** ואפילו בדבר שיש בו חסרון כיס. לשון רבינו שלמה.

והנכון, שהוא חוזר על אזהרת הגר, וכבר פרשתי טעמו Remember that you were a slave in Egypt: "I redeemed you on the condition that you would observe My statutes even when it may involve monetary loss." This is Rashi's language.

But the correct interpretation is that it refers back to the admonitions concerning the stranger. I have already explained the meaning.

Shavuot and Egypt? (Deut 16)

וְעָשִּׂיתָ חַג שָׁבֶעוֹת לַה' אֱ-לֹהֶיךָ מְסַּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יְבָרֶכְךָ ה' אֱ-לֹהֶיךָ.

וְשָּׁמַחְתָּ לִפְנֵי ה' אֶ-לֹהֶיךְ אַתָּה וּבִּנְךְּ וּבִתֶּךְ וְעַבְדְּךְ וַאֲמָתֶךְ וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךְ וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בְּקְרְבֶּךְ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֶ-לֹהֶיךְ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שֶׁם.

וְזַכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׁיתָ אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה You shall observe the Feast of Weeks for the LORD your God, offering your freewill contribution according as the LORD your God has blessed you.

You shall rejoice before the LORD your God with your son and daughter, your male and female slave, the Levite in your communities, and the stranger, the fatherless, and the widow in your midst, at the place where the LORD your God will choose to establish His name.

Bear in mind that you were slaves in Egypt, and take care to obey these laws.

And many more verses that connect "Egypt experience" with the disadvantged

Deuteronomy 23:8

לֹא תְתַעֵב אֲדֹמִי כִּי אָחִיךָּ הוּא לֹא תְתַעֵב מִצְרִי כִּי גֵּר הָיִיתָ בְאַרְצוֹ:

Do not despise an Edomite, for the Edomites are related to you. Do not despise an Egyptian, because you resided as foreigners in their country.

רש"י: לא תתעב מצרי - מכל וכל אף על פי שזרקו זכוריכם ליאור. מה טעם, שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק.

Rashi: "Do not despise an Egyptian" at all. Even though they threw your male children into the Nile. And why not? Since they provided you with a safe haven at a difficult time.